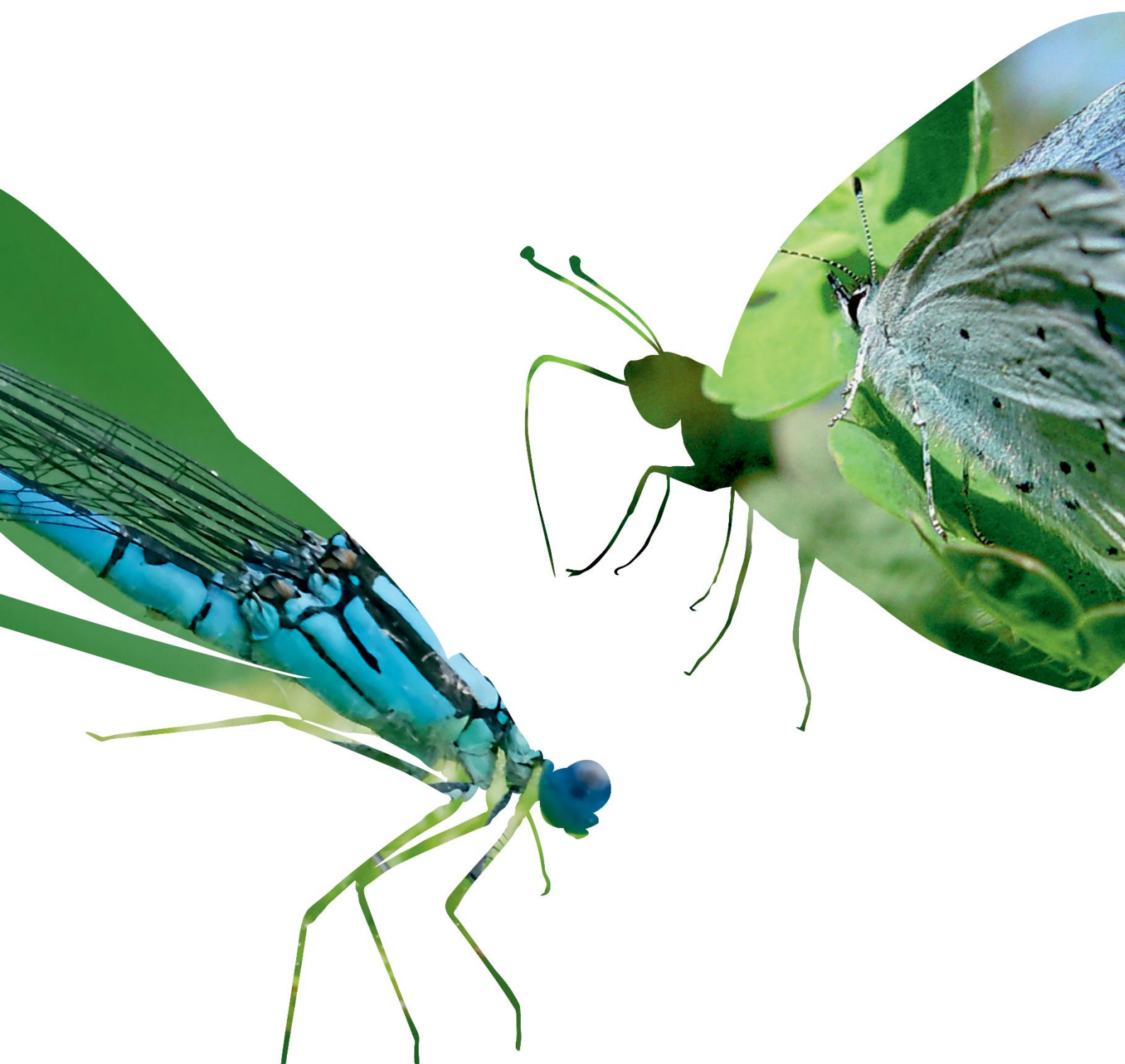

Soorten voor beleid in Noord-Holland

Soorten voor beleid in Noord-Holland

Soorten voor beleid in Noord-Holland

Tekst

C. van Swaay, D. Drukker, M. Epe, R. van Grunsven, M. Klaarmond, J. Kranenbarg, E. van Norren, M. Reemer, M. van Santen, A. Vaessen.

Rapportnummer

VS2020.042

Projectnummer

P-2020.153

Productie

De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
Postbus 506
6700 AM Wageningen
T 0317 46 73 46
E info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl

Opdrachtgever

Provincie Noord-Holland

Deze publicatie kan worden geciteerd als

Swaay, C. van, Drukker, D., Epe, M., Grunsven, R. van, Klaarmond, M., Kranenbarg, J., Norren, E. van, Reemer, M., Santen, M. van & Vaessen, A. (2020). Soorten voor beleid in Noord-Holland. Rapportnummer VS2020.042, De Vlinderstichting, Wageningen.

November 2020

Niets uit deze uitgave mag worden veeleevoudigden/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van De Vlinderstichting, noch mag het zonder een dergelijke toestemming gebruikt worden voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

Inleiding.....	4
Methode	5
Soorten voor beleid.....	6
Amfibieën	8
Bijen	12
Dagvlinders.....	17
Libellen	22
Paddenstoelen	24
Reptielen	29
Sprinkhanen en krekels	32
Vaatplanten.....	33
Vissen	38
Zoogdieren	45

Inleiding

Noord-Holland is bezig een uitwerking te maken van hun actieve soortenbeleid. Dit betreft het stimuleren van de kansen van Noord Hollandse soorten die dat nodig hebben en onvoldoende aan bod komen in het gebiedenbeleid.

Aanleiding

Voor veel soorten zijn gebiedsgerichte maatregelen een prima manier om ze te beschermen. Maar er zijn soorten die maatwerk nodig hebben, en die nu het risico lopen tussen wal en schip te vallen. De provincie Noord-Holland wil actief soortenbeleid voeren, en heeft aan De Vlinderstichting gevraagd om de soortenorganisaties binnen SoortenNL te coördineren om zo een overzicht te maken van de soorten die zulk soortenbeleid het meest nodig hebben.

Doelstelling

Het maken van een overzicht van soorten waarvoor het gebiedenbeleid onvoldoende waarborgen biedt en gericht soortenbeleid nodig is.

Methode

Soortselectie

Het gaat om soorten die aan een van deze drie voorwaarden voldoen:

- De soort heeft een van de bedreigde categorieën op een van de recente Rode Lijsten:
 - Amfibieën
 - Bijen
 - Dagvlinders
 - Libellen
 - Paddenstoelen
 - Reptielen
 - Sprinkhanen en krekels
 - Vaatplanten
 - Vissen
 - Zoogdieren
- Of de soort heeft een Juridische status:
 - Wet Natuurbescherming
 - Habitatrichtlijn
- Of de soort heeft een sterk negatieve trend (en zou dus bv. op een volgende Rode Lijst kunnen staan):
 - Uit het NEM (populatie- of occupancytrend)
 - Uit expert kennis

Daarnaast gaat het om soorten:

- Waarvoor NH een relevant aandeel in het leefgebied heeft (voor welke soorten is NH belangrijk?).
- Die van nature ook in NH thuishoren.
- Die liefst niet bediend worden via NNN of Natura 2000.

De bedoeling is (indien mogelijk en relevant) vijf soorten per soortgroep te selecteren.

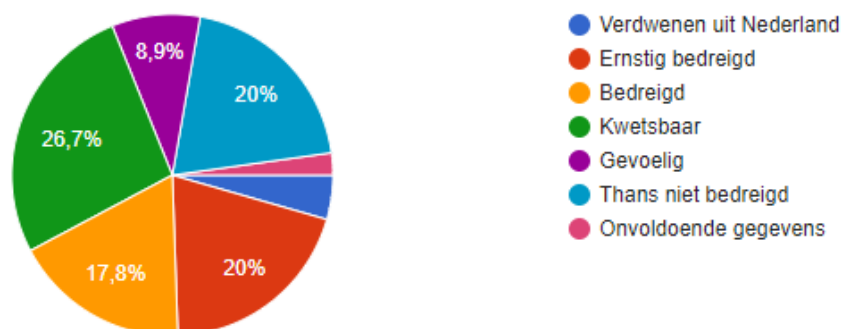
Per soort wordt aangegeven:

- mate verantwoordelijkheid Provincie NH
- biotooptype: Bebouwd gebied, grasland, akkerland, duinen, bos en heide, moerassen en plassen, zee en strand. Lijnvormige biotopen (dijken en bermen, watergangen (incl. oevers)), Landschapselementen: houtsingels, erfbeplanting, tuunwallen, bunkers etc.
- status en trend
- knelpunten en maatregel(en): zo nodig onbekend, onderzoek mag ook, als het maar gericht is op korte termijn actie mogelijkheden, geen fundamenteel onderzoek.
- kostenraming (indicatief/orde van grootte): denk aan klassen als duizenden, tienduizenden of honderdduizenden, wellicht nog iets verder uitgesplitst.
- gebied/locatie(s)
- mogelijke samenwerkingspartners
- per soort voorbeelden van projecten.

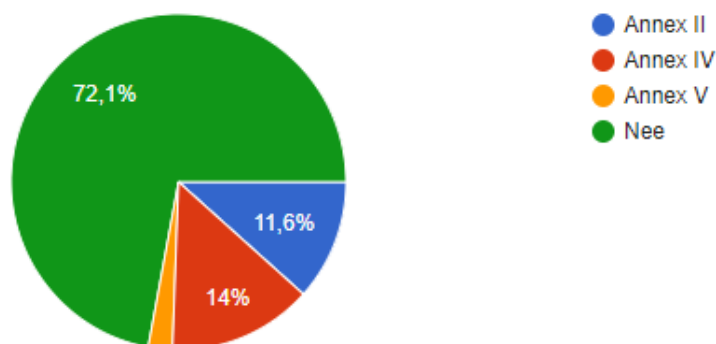
Soorten voor beleid

Inleiding

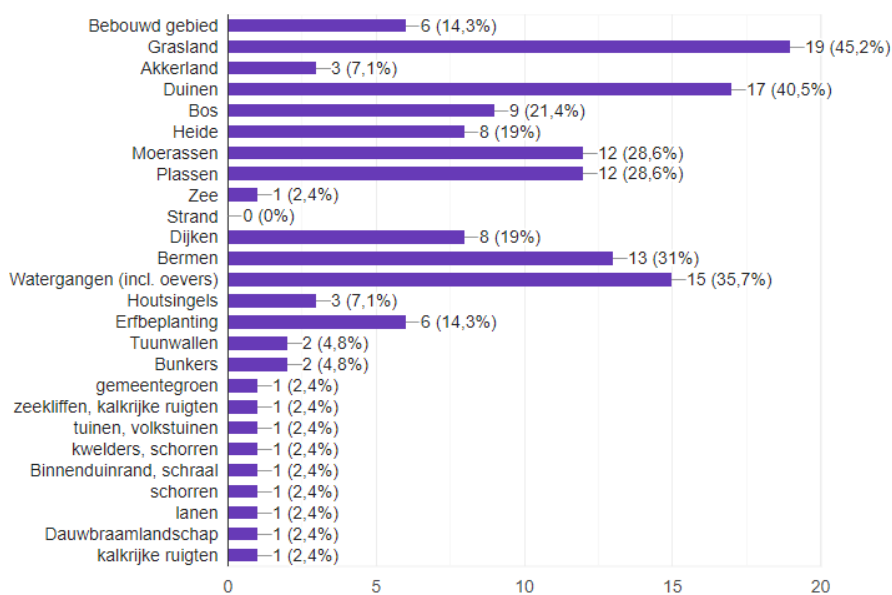
In totaal zijn 40 soorten geselecteerd waarvoor Noord-Holland van belang is. Die blijken min of meer gelijkelijk verdeeld over de Rode Lijst-categorieën (Figuur 1). De meeste soorten staan niet op de habitatrichtlijn (Figuur 2), en worden vooral gevonden in graslanden, duinen, watergangen en bermen (Figuur 3).

Figuur 1: Verdeling van de geselecteerde soorten over de Rode Lijst-categorieën.

Figuur 2: Verdeling van de geselecteerde soorten over de Annexen van de Habitatrichtlijn.

Figuur 3: Verdeling van de geselecteerde soorten over de hoofdbiotopen.

Amfibieën

Heikikker

I. Janssen, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Thans niet bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Annex IV*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *landelijk 'stabiel' (trend in verspreiding)*

Heikikker (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): 55 (3%)
Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *zo'n 10% ligt buiten genoemde netwerken. Mogelijk meer vanwege verspreidingskennishiaten in genoemde gebieden*
Kerngebieden in Noord-Holland: *Texel, Veenweide- en Vechtplassengebied.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Duinen, Heide, Moerassen, Plassen, Watergangen (incl. oevers)*

Detailomschrijving: *vochtige, dichte vegetaties als heide, hoog- en laagveengebieden, moerassen, vochtige graslanden, vochtige duinen en uiterwaarden. In NH ook veenweidegebieden.*

Knelpunten en maatregelen

Onbekende verspreiding in agrarisch deel Veenweide- en Vechtplassengebied en Texel. Daarnaast is de situatie van de geïsoleerde eilandpopulatie op Texel onduidelijk. Inventarisatie in genoemde gebieden is nodig.

Mogelijke projecten

- *inventarisatie (verspreidingsonderzoek, excursies) naar voorkomen in genoemde gebieden. Kostenraming: duizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, terreinbeheerders, poelenwerkgroepen, AGV's*
- *Amfibieën zijn buiten de genoemde groene netwerken effectief te helpen met uitteedvoorzieningen in rioolputten zoals die reeds in enkele gemeentes in Noord-Holland zijn aangelegd. Alle Noord-Hollandse amfibieën (en andere soorten) profiteren van deze uitteedvoorzieningen. Kostenraming: tienduizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, gemeentes*
- *De heikikker (maar ook andere amfibieën) kan profiteren van plas/dras situaties zoals voor de vissoorten kwabaal en kroeskarper wordt voorgesteld.*

Amfibieën

Kamsalamander

I. Janssen, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Annex II*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *niet bekend, landelijk stabiel (trend in verspreiding) maar de soort blijft in NH kwetsbaar vanwege het zeer beperkte voorkomen in het Gooi.*

Kamsalamander (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *16 (2%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *vrijwel de gehele verspreiding valt binnen genoemde netwerken.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *het Gooi en aanliggende landgoederen.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Bos, Heide, Houtsingels*

Detailomschrijving: *kleinschalig landschap met afwisseling bos, struweel, houtwallen, rietkragen en graslanden*

Knelpunten en maatregelen

- *zeer beperkt en geïsoleerd voorkomen in het Gooi*
- *veiligstellen huidige populatie en herstellen connectie met voorkomens Utrechtse heuvelrug*

Mogelijke projecten

- *huidige kernen versterken (aanleg/onderhoud poelen, verbeteren landhabitat). Kostenraming: tienduizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, terreinbeheerders, poelenwerkgroepen*
- *verbinding met populaties Utrechtse Heuvelrug herstellen door gerichte aanleg poelen en (verbeterde) landhabitat: tienduizenden-honderduizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, terreinbeheerders*
- *Amfibieën zijn buiten de genoemde groene netwerken effectief te helpen met uittreedvoorzieningen in rioolputten zoals die reeds in enkele gemeentes in Noord-Holland zijn aangelegd. Alle andere Noord-Hollandse amfibieën (en andere soorten) profiteren van deze uittreedvoorzieningen. Kostenraming: tienduizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, gemeentes.*

Amfibieën

Meerkikker

I. Janssen, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Thans niet bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Annex V*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *nee, stabiel (trend in verspreiding)*

Meerkikker (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de

landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *205 (23%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *meer dan 50% ligt buiten de groene netwerken. De meerkikker is een typische poldersoort die ook voorkomt in (intensief) beheerd agrarisch gebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Kop van Noord-Holland, omgeving Zaanstad-Pumerend.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen, Moerassen, Plassen, Watergangen (incl. oevers)*

Detailomschrijving: *voedselrijke, rijk begroeide, relatief grote wateren in laagveen- en kleigebieden.*

Knelpunten en maatregelen

- *bijzondere verantwoordelijkheid van Noord-Holland voor deze soort (bijna een kwart van de landelijke populatie leeft in Noord-Holland), ook internationaal is de populatie in Noord-Holland van belang (Herder, 2010)*
- *aangezien deze soort (nog) niet onder druk staat zijn specifieke maatregelen niet nodig maar kan deze soort meeliften met, hiertoe specifiek bijgestelde, andere projecten (bv. plas/dras situaties, natuurvriendelijke oevers, uittreedvoorzieningen rioolputten)*

Mogelijke projecten

zie andere soorten amfibieën en vissen

Amfibieën

Rugstreeppad

I. Janssen, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Gevoelig*
Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Annex IV*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *stabiel (trend in verspreiding)*

Rugstreeppad (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): 555 (26%)

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *naar schatting 30% buiten genoemde netwerken. De soort komt door de gehele provincie voor: agrarisch gebied, parken, stadsranden, bouwterreinen, industriegebieden etc.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *duinen, kleinschalige polders ten zuiden van de lijn Alkmaar-Hoorn.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bebouwd gebied, Grasland, Akkerland, Duinen, Heide, Watergangen (incl. oevers), Erfbeplanting*

Detailomschrijving: *gebieden met hoge dynamiek; duinen, polders, klei- en veengebieden, rondom menselijke bebouwing) kassen, boerderijen.*

Knelpunten en maatregelen

- *onbekend voorkomen in grootschalige, nieuwere polders (Haarlemmermeerpolder, Noord-Holland Noord)*
- *inventarisatie Haarlemmermeerpolder en opstellen managementplan Rugstreeppad Haarlemmermeerpolder*

Mogelijke projecten

- *onderzoek naar verspreiding in genoemde gebieden en indien nodig opstellen managementplan (zoals in de Noordoostpolder). De populatie in Noord-Holland voor deze soort is zelfs van internationaal belang (Herder, 2010). Kostenraming: duizenden-tienduizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, terreinbeheerders, AGV's, gemeentes*
- *Innovatief onderzoek naar natuurinclusief bouwen. Deze soort maakt vaak gebruik van gebouwen en schuren als dekking en of overwinteringsplaats (blijkt uit zenderonderzoek in NOP). Hermetisch afgesloten kassencomplexen kunnen een groot probleem zijn vanwege habitatverlies, terwijl met natuurinclusief bouwen winst valt te boeken. Kostenraming: tienduizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, particulieren, Universiteit, bouwsector*
- *De rugstreeppad is buiten de genoemde groene netwerken effectief te helpen met uittreedvoorzieningen in rioolputten zoals die reeds in enkele gemeentes in Noord-Holland zijn aangelegd. Naast de rugstreeppad profiteren ook alle andere Noord-Hollandse amfibieën (en andere soorten) van deze uittreedvoorzieningen. Kostenraming: tienduizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, gemeentes*

Bijen

Duinmaskerbij

M. Reemer, EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Onbekend. Landelijke afname volgens Rode Lijst sinds 1950 is 43%.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *80% (alles in de duinen)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Het grootste deel (in de duinen).*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Dauwbraamlandschap in duinen tussen Bergen en AWD.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Duinen, Dauwbraamlandschap*

Detailomschrijving: *Dauwbraamlandschap*

Knelpunten en maatregelen

Onduidelijk. Mogelijk is dichtgroei van schrale vegetaties een knelpunt

Mogelijke projecten

Eerst moeten de populaties goed in kaart gebracht. Vervolgens zijn maatregelen denkbaar m.b.t. het beheer van de braamvegetaties waarin ze nestelen etc.

Bijen

Gewone langhoornbij (*Eucera longicornis*)

M. Reemer, EIS Kenniscentrum Insecten en andere
ongewervelden

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Ernstig bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar?

*Onduidelijk. Afname op Rode Lijst in laatste 50 jaar bedraagt
80%.*

Gewone langhoornbij (foto: John Smit)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): 25%

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *100% buiten Natura 2000 op Texel.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Texel*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Dijken, Bermen, Tuunwallen*

Detailomschrijving: *Bloemrijke graslanden en bermen met veel klaverachtigen.*

Knelpunten en maatregelen

Ongunstig maaibeheer, gebrek aan geschikte nestelplekken (zonbeschenen kale lemige zandgrond, liefst op helling).

Mogelijke projecten

Populatie Texel in kaart brengen en zoeken naar mogelijkheden voor beter beheer.

Bijen

IJszijsbij (*Colletes impunctatus*)

M. Reemer, EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Gevoelig*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Ja. De soort is op de Rode Lijst in Gevoelig beland op basis van gedeeltelijk onjuiste gegevens. Pas recent werd duidelijk dat verschillende recent gemelde vondsten eigenlijk aan andere soorten toegeschreven moeten worden. Met deze kennis zou de Rode-Lijststatus zeker in een een zwaardere categorie komen. Percentage achteruitgang is waarschijnlijk >50%, misschien >75%.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Precieze aandeel niet duidelijk wegens de nog maar recent ontdekte onjuistheden in de gegevens, maar in de laatste 20 jaar is slechts 1 van de circa 5 vondsten uit een andere provincie. Dat zou dus betekenen 80% in Noord-Holland. In de laatste 5 jaar is dat zelf 100%, maar ik vind 5 jaar een te krappe grens voor bijen omdat deze groep veel minder intensief onderzocht wordt dan andere groepen.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Niet precies duidelijk, maar op Texel ook buiten de duinen gevonden, zoals op de Hoge Berg.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Ja, Texel. Voor 2000 ook bekend uit Zwanenwater.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Duinen*

Detailomschrijving: *Kustduinen: stuifzanden en schrale graslanden.*

Knelpunten en maatregelen

niet bekend.

Mogelijke projecten

Dit is misschien wel de meest Noord-Hollandse bijensoort. Helaas is er heel weinig over bekend. Eerst is dus duidelijkheid over de populatie op Texel nodig: waar komt de soort precies voor, waar zijn de nestel- en foerageerplekken. Vervolgens kan met SBB ter plekke bepaald worden wat er gedaan kan worden om deze populatie veilig te stellen.

Bijen

Moshommel (*Bombus muscorum*)

M. Reemer, EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Onduidelijk. Landelijke afname sinds 1950 op Rode Lijst is 76%*

Moshommel (foto: Menno Reemer)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *29%*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Misschien 50%. Op Texel grotendeels buiten de duinen, elders in de veenweidegebieden die misschien wel in Natura 2000 vallen.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Texel en de veenweidegebieden boven Amsterdam.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Moerassen, Dijken, Bermen*

Detailomschrijving: *Vochtige, open, bloemrijke landschappen*

Knelpunten en maatregelen

Ongunstige maaimomenten (in bloeiseizoen), te opgeruimd landschap met te weinig rommelige plekjes waar ze kunnen nestelen.

Mogelijke projecten

Bloemrijkdom en rommelige overhoekjes stimuleren i.s.m. boeren.

Bijen

Texelse zandbij (*Andrena fulvago*)

M. Reemer, EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*
Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Onbekend. Landelijke afname sinds 1950 op Rode Lijst is 39%.*

Texelse zandbij (foto: John Smit)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *38%. Komt in Nederland alleen voor op Texel en in Limburg.*
Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Komt op Texel grotendeels buiten de duinen voor, dus ik denk dat daar >50 % buiten Natura 2000 ligt.*
Kerngebieden in Noord-Holland: *Texel.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Tuunwallen*
Detailomschrijving: *Extensief beheerd grasland, tuunwallen.*

Knelpunten en maatregelen

Graslandbeheer (maaibeheer), dichtgroei nestelplaatsen.

Mogelijke projecten

Nestel- en foerageerplekken Texel in kaart brengen, beheer formuleren i.s.m. SBB.

Dagvlinders

Argusvlinder

C. van Swaay, De Vlinderstichting

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst:

Thans niet bedreigd

Wordt de soort genoemd in de
bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de
Annexen van de Habitatrichtlijn:
Nee

Heeft de soort een negatieve
trend in de laatste tien jaar? *Ja*,
landelijke populatietrend is
gedaald met 19% per jaar, 88%
afname over 10 jaar.

Argusvlinder (foto: Chris van Swaay)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *616 (24%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *ongeveer 60%.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *De duinen en het polderland, bijna niet op de zandgronden van het Gooi.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Duinen, Dijken, Bermen*

Detailomschrijving: *De argusvlinder is een warmteminnende dagvlinder die voorkomt in bloemrijke en gevarieerde graslanden. De rupsen hebben diverse grassoorten als waardplant. Het soort gras is van ondergeschikt belang aan het warme microklimaat waarin de graspol moet staan.*

Knelpunten en maatregelen

De argusvlinder gaat achteruit door afname en versnippering van het areaal kruidenrijk grasland, afname van de kwaliteit van kruidenrijk grasland, afname van het nectaraanbod, en het verdwijnen van landschapselementen: de vernietiging van de basiskwaliteit van ons landschap. Waarschijnlijk is er eveneens een belangrijke rol weggelegd voor stikstofdepositie, klimaatverandering (langer groeiseizoen, zachtere winters), het frequenter optreden van weerextremen zoals droogte, en de verdroging van veel natuurgebieden door grondwateronttrekking.

Belangrijke elementen in het leefgebied van de argusvlinder zijn: variatie, bloemen, verticale structuren, warmte en beschutting. Een groter aanbod van bloeiende planten helpt de argusvlinder. Verder zijn variatie in vegetatiehoogte en de aanwezigheid van snel opwarmende structuren van groot belang.

Mogelijke projecten

Deze soort is opgenomen in het voorstel 'Graslandvlinders in Noord-Holland', dat recent is ingediend bij de provincie.

Dagvlinders

Bruine eikenpage

C. van Swaay, De Vlinderstichting

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst:

Bedreigd

Wordt de soort genoemd in de
bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de

Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend

in de laatste tien jaar? *Landelijk*

*heeft de soort een populatiedaling
van 18% per jaar, over 10 jaar is dat
80% daling in aantal.*

Bruine eikenpage (foto: Chris van Swaay)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in

de

landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *80 (55%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *>90%, bijna alles ligt in de duinen.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Het hele duingebied van Haarlem noordwaarts tot Schoorl, en dan nog bij Petten.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen, Bos*

Detailomschrijving: *Kleine eikjes in het middenduin, op de overgang van bos naar duin, maar rond Bergen ook tot vrij dicht bij de zee.*

Knelpunten en maatregelen

Door de zilte zeewind zijn de eiken in de duinen op natuurlijke wijze voldoende klein en blijven daarom geschikt voor de bruine eikenpage. Daar wordt de achteruitgang vermoedelijk veroorzaakt door het verdwijnen van voldoende nectarplanten op korte afstand van geschikte eikjes. Door bij het beheer van de middenduinen ook aandacht te schenken aan de aanwezigheid van voldoende nectarplanten in juli, kan de bruine eikenpage in de duinen behouden blijven.

Mogelijke projecten

Aan de geïsoleerde populatie bij Petten is nog geen onderzoek gedaan of zijn gerichte maatregelen genomen. Het lijkt verstandig eerst goed te kijken hoe het daar gaat, en of maatregelen nodig zijn voor het duurzaam behoud van deze soort. Daarna kunnen de maatregelen zo nodig uitgevoerd worden. Daarnaast zou gekeken moeten worden hoe deze vlinder zal reageren op de mogelijke maatregelen bij Schoorl, en moet bij eventuele ingrepen rekening gehouden worden met deze soort. Wat zal het effect zijn van bv. boskap?

Dagvlinders

Grote parelmoervlinder

C. van Swaay, De Vlinderstichting

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Ernstig bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De afgelopen 10 jaar landelijk ruim 2% per jaar populatiedaling per jaar, in de hele 10 jaar 17% achteruitgang.*

Grote parelmoervlinder (foto: Chris van Swaay)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *35 (30%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *>90%*

Kerngebieden in Noord-Holland: *De duinen van Texel.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen*

Detailomschrijving: *Duingraslanden en overgangen naar open duin, graag met ook wat stuivende delen.*

Belangrijk is de afwisseling, met schrale delen waar de viooltjes groeien (waardplant voor de rups), en vochtigere en rijkere delen met nectarplanten (bv. distels).

Knelpunten en maatregelen

De combinatie van open duingrasland met stuivende delen met viooltjes en vochtige duinvalleien met veel nectarplanten doet zich steeds minder voor. De schrale open stukken groeien steeds sneller dicht. In de duinen moet het beheer gericht zijn op variatie: een combinatie van open duingrasland met veel viooltjes (door plaatselijk verstuiving toe te staan) en vochtige tot natte duinvalleien met voldoende nectarplanten.

Mogelijke projecten

In 2000 is in opdracht van de provincie Noordholland het rapport 'Herstel van de grote parelmoervlinder op Texel' geschreven (Wallis de Vries, M.F. & Rossenaar, A.J.G.A. (2000) Herstel van de grote parelmoervlinder op Texel: Mogelijkheden voor inrichting en beheer. Rapport VS2000.25, De Vlinderstichting, Wageningen). Het gaat de laatste jaren niet goed met deze soort op Texel. Het lijkt verstandig om na 20 jaar de maatregelen uit 2000 te evalueren: wat is er gedaan, wat ging er goed, en wat ging er niet goed? Hiermee zou een effectieve bescherming van de grote parelmoervlinder vormgegeven en uitgevoerd kunnen worden.

Dagvlinders

Heivlinder

C. van Swaay, De Vlinderstichting

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst:

Kwetsbaar

Wordt de soort genoemd in de
bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de
Annexen van de Habitatrichtlijn:
Nee

Heeft de soort een negatieve
trend in de laatste tien jaar? *De
soort heeft een landelijke daling
in populatieaantal van ruim 9%
per jaar, over de hele periode is dat 63%.*

Heivlinder (foto: Chris van Swaay)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *209 (21%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *80-90%*

Kerngebieden in Noord-Holland: *De hele duinstrook, en de grotere heidevelden in het Gooi.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen, Heide*

Detailomschrijving: *De heivlinder is te vinden op droge heide, droge heischrale graslanden, stuifzanden en open duinen. Hij heeft een voorkeur voor een open en afwisselend landschap; in uitgestrekte paarse heidevelden komt de soort niet voor. In het leefgebied moet voldoende nectar te vinden zijn en plaatsen met een kale bodem waarbij de eitjes worden afgezet. Een enkele struik of boom biedt de vlinders beschutting en schaduw tijdens warm weer.*

Knelpunten en maatregelen

In het binnenland is de heivlinder op veel plaatsen verdwenen doordat grote delen van de heiden door stikstofdepositie zijn vergrast. Daardoor verdwenen de open plaatsen waar de geschikte waardplanten groeiden. Daarnaast verdween de soort van veel kleine geïsoleerde heideveldjes. Deze kunnen bij gebrek aan bronpopulaties niet meer geherkoloniseerd worden.

Voor het behoud van de heivlinder is het wenselijk dat er meer variatie in heidevelden komt. Een gewenste vegetatie bestaat uit een mozaïek van kale plaatsen met verspreid staande polletjes gras, een lage vegetatie van heide, gras en korstmos, enkele bomen en voldoende nectarplanten. Dit kan verkregen worden door pleksgewijs te plaggen of gefaseerd te maaien. In grotere gebieden kan extensieve recreatie gunstig zijn en kan extensieve begrazing een geschikte beheervorm zijn, maar zonder de combinatie met konijnen leidt dit vaak niet tot voldoende open vegetatie met kale bodem. Ook de duinen groeien steeds meer dicht met struweel of helm. Hierdoor neemt het oppervlak stuivend zand, open duin en schraal duingrasland af en ontstaat er minder leefgebied voor de heivlinder. Nu al verschuift het voorkomen daar steeds verder in de richting van de, nog stuivende, eerste duinenrij. In de binnenduinen kan de vlinder zich nauwelijks meer voortplanten. In de duinen heeft extensieve begrazing een positief effect op het voorkomen van deze soort (Wallis de Vries & Raemakers, 2001).

Mogelijke projecten

Er zijn in de duinen op verschillende plekken verstuivingsmaatregelen genomen in het recente verleden. Wat is het effect van deze maatregelen op de heivlinder? Dragen ze bij aan het behoud van deze soort? En zou het goed zijn deze maatregelen uit te breiden of juist niet?

Dagvlinders

Kommavlinder

C. van Swaay, De Vlinderstichting

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst:

Bedreigd

Wordt de soort genoemd in de
bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de
Annexen van de Habitatrichtlijn:

Nee

Heeft de soort een negatieve
trend in de laatste tien jaar? *De*

landelijke populatietrend daalt

met ruim 8% per jaar, over 10 jaar is dat ruim 62%.

Kommavlinder (foto: Chris van Swaay)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *80 (26%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *>90%*

Kerngebieden in Noord-Holland: *De duinen tussen Heemskerk en Bergen, een kleine populatie bij Den Helder, en in vrij lage aantallen in de duinen van Texel. Niet meer in het Gooi.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen*

Detailomschrijving: *In Noord-Holland komt de kommavlinder alleen in de duinen voor in schrale graslandvegetatie met veel kaal zand ertussen (Kaag, 2012).*

Knelpunten en maatregelen

De belangrijkste oorzaak van de huidige achteruitgang in heide- en duingebieden is vermessing van het leefgebied en afname van de begrazing. Hierdoor verruigt de vegetatie en verdwijnt de afwisseling tussen open grond en lage vegetatie. Het is gewenst om in zulke dichtgegroeide vegetaties weer open plekken te creëren. Dit kan door gedeelten te plaggen of te frezen, of met behulp van (tijdelijke) begrazing. Indien zo'n gevarieerde vegetatie hierna niet spontaan in stand blijft, is het mogelijk deze te behouden door middel van extensieve begrazing, gefaseerd maaien of eventueel door in meerjaarlijkse cycli kleinschalig te plaggen. Een andere oorzaak van de achteruitgang is een tekort aan nectarplanten in juli en augustus. Door enkele ruige bloemrijke plaatsen met distels en jacobskruiskruid te ontwikkelen, bijvoorbeeld langs fietspaden, kan de vlinder weer voldoende nectar vinden.

Mogelijke projecten

De maatregelen uit het rapport 'Herstelbeheer voor duinvlinders in Noord-Holland' (Wallis de Vries, M.F. (2004) Herstelbeheer voor duinvlinders in Noord Holland. Rapport VS2004.039, De Vlinderstichting, Wageningen), destijds geschreven in opdracht van de provincie, zouden geëvalueerd moeten worden: wat is er in die 15 jaar uitgevoerd, wat ging er goed, wat had beter moeten? Hieruit kunnen directe en concrete maatregelen vloeien om deze soort te beschermen.

Libellen

Gevlekte witsnuitlibel

R. van Grunsven, De Vlinderstichting

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Annex II*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Deze soort laat recent een toename zien*

Gevlekte witsnuitlibel (foto: Tim Termaat)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke

verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *65 (8%) (Dit is echter misleidend omdat hier ook veel km-hokken met zwervers bij zitten)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Deze soort is heel mobiel en een waarneming betekent niet meteen dat iets een geschikt leefgebied is. Het voorkomen van populaties is echter vrijwel volledig beperkt tot NNN en Natura 2000*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Naardermeer, het Hol en de duinen*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Plassen, Watergangen (incl. oevers)*

Detailomschrijving: *matig voedselrijk ondiep helder water met uitgebreide onderwater vegetaties met verlandingsvegetatie van emerse waterplanten. Het voorkomen van deze soort in de duinen van Noord-Holland is bijzonder, dit is een heel ander habitat dan de laagveenplassen en gebufferde vennen waar hij in de rest van Nederland gevonden wordt. Dit zijn ondiepe natte plekken met veel, zoals de natuurijsbaan van Castricum.*

Knelpunten en maatregelen

In de laagveengebieden is waterkwaliteit vaak problematisch. Er is vaak sprake van verzuring of te voedselrijk water waardoor de juiste habitat niet ontstaat. Daarnaast is het schonen van watergangen erg ongunstig. Verdroging is een probleem voor deze soort, zeker in hoog Nederland. In de duinen kan dit ook een probleem zijn maar daar is door drinkwaterproductie de waterstand vaak meer gereguleerd.

Mogelijke projecten

In de context van het vernatten van het veenlandschap zal er meer moeras ontstaan en zullen watergangen overgedimensioneerd blijken. Als hierbij gestuurd kan worden op het vasthouden van water met een goede kwaliteit en het beheer extensief is, kunnen vegetaties ontstaan waar de gevlekte witsnuitlibel zich voort kan planten.

Libellen

Variabele waterjuffer

R. van Grunsven, De Vlinderstichting

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Thans niet bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrictlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *stabiel*

Variabele waterjuffer (foto: Tim Termaat)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): 476 (9%)

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Deze soort komt in een groot deel van Noord-Holland voor, ook buiten NNN/Natura 2000. Veel natte gebieden en watergangen met veel vegetatie liggen binnen NNN en daarmee zal 75% van de waarnemingen binnen NNN vallen. Het leefgebied buiten NNN is echter ond*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Vechtplassen, Haarlemmerlieden en Spaarnwoude en Het Twiske.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: Moerassen, Plassen, Watergangen (incl. oevers)

Detailomschrijving: *Voedselrijke stilstaande of langzaam stromende wateren met water en oeverplanten. Dit kunnen sloten, plassen of poelen zijn. Hij heeft een duidelijke voorkeur voor veen- en klei bodems.*

Knelpunten en maatregelen

De Variabele waterjuffer is in laag Nederland niet zeldzaam maar in de ons omringende landen wel, hij staat als bedreigd op zowel de Vlaamse rode lijst en de rode lijst van Nordrhein-Westfalen. In een groot deel van zijn potentiële leefgebied in Noord-Holland ontbreekt hij echter, de vele sloten in agrarische gebieden.

Mogelijke projecten

Door terughoudend en gefaseerd te schonen in (brede) sloten kan de vegetatie zich beter ontwikkelen krijgt de macrofauna kans om dit te overleven. De variabele waterjuffer kan hier ook van profiteren en als ambassadeur van een groot aantal minder zichtbare aquatische soorten dienen.

Hierbij zijn waterschap en de collectieven belangrijke partners. Kosten zijn in in de tienduizenden euro's voor vooral voorlichting en monitoring.

Paddenstoelen

Geaderde kluifzwam (*Helvella fusca*)

A. Vaessen, NMV

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Ernstig bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De trend is niet te bepalen. De meeste waarnemingen zijn recent, omdat de soort niet eerder uit dit biotoop bekend is.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *5 (67%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *0*

Kerngebieden in Noord-Holland: *De taluds en bermen van snelwegen in met name Zaanstad en omgeving.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bermen*

Detailomschrijving: *schrle bermen, soms met populier.*

Knelpunten en maatregelen

Van belang is het herkennen van groeiplaatsen van de voorjaarssoort en het aanpassen van het maaieregime aan de fructificatieperiode.

Mogelijke projecten

Omdat de verspreiding van de soort momenteel slecht bekend is, is nader onderzoek naar de verspreiding noodzakelijk.

Paddenstoelen

Iepenzwam (*Hypsizygus ulmarius*)

A. Vaessen, NMV

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Omdat de soort niet meegenomen wordt in het NEM zijn er geen trends. De soort wordt met name bedreigd door de afname van oude iepenlanen in het buitengebied en de bebouwde kom als gevolg van bestrijding van iepziekte.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Ca. 50% van de kilometerhokken ligt in Noord-Holland.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *De soort komt vrijwel niet voor in NNN-gebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Kleigebieden in het agrarische buitengebied en in de bebouwde kom.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *lanen*

Detailomschrijving: *Lanen met oude iepen in het agrarische buitengebied en de bebouwde kom.*

Knelpunten en maatregelen

Het belangrijkste knelpunt is de bestrijding van iep ivm iepziekte.

Mogelijke projecten

Belangrijk is onderzoek naar de verspreiding van de soort binnen Noord-Holland. Hiervoor is in de eerste plaats een inventarisatie van iepenlanen noodzakelijk.

Paddenstoelen

Nonnenkapkluifzwam (*Helvella spacidea*)

A. Vaessen, NMV

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De trend van de soort is niet vast te stellen, omdat er geen gegevens van zijn. De meeste waarnemingen zijn recent, omdat hij waarschijnlijk eerder niet is waargenomen vanwege het onverwachte biotoop.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *8 (33%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *0,2*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Het belangrijkste kerngebied zijn de taluds en bermen van de snelwegen in de Zaanstreek.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bermen*

Detailomschrijving: *De biotoop bestaat uit schraal grasland, soms beplant met populier*

Knelpunten en maatregelen

Het belangrijkste is het herkennen van de voorjaarssoort en het daarop afstemmen van het maaibeheer van de bermen waarin de soort is waargenomen.

Mogelijke projecten

Onderzoek in andere bermen en taluds van snelwegen.

Paddenstoelen

Scharlakenwasplaat (*Hygrocybe coccinea*)

A. Vaessen, NMV

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De trend van de soort is niet te berekenen. In de afgelopen jaren lijkt de soort achteruit te gaan.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *20 (40%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *0,5*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Het belangrijkste kerngebied is Texel.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Dijken, Bermen*

Detailomschrijving: *Het is een soort van schrale (duin)graslanden en schrale grasdijken.*

Knelpunten en maatregelen

Het belangrijkste knelpunt is de verrijking van de bodem met stikstof, slecht maaibeheer, waarbij het maaisel niet afgevoerd wordt, en overmatige begrazing door met name schapen van grasdijken.

Mogelijke projecten

Actie naar beheerders van onder andere grasdijken om te komen tot een goed maaibeheerplan, zodat de schrale condities behouden blijven. Daarnaast het afzien van drukkbegrazing op grasdijken.

Paddenstoelen

Zonnegloedknotszwam

A. Vaessen, NMV

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Het is niet mogelijk een trend te bepalen.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *4 (20%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *0*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Dijken van Texel en Wieringen.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Dijken*

Detailomschrijving: *Schrale grastaluds van dijken aan de kust.*

Knelpunten en maatregelen

Slecht maaibeheer en overmatige schapenbegrazing. Dit kan terug gedrongen worden door een goed beheerplan met maaien en afvoeren en een veel gematigder begrazing door schapen.

Mogelijke projecten

Afspraken met beheerders over een goed beheerplan en dit monitoren.

Reptielen

Levendbarende hagedis

I. Janssen, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Gevoelig*
Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *laatste 10 jaar 'onzeker', de langjarige trend (vanaf 1994) vertoont een sterke afname. De soort is enorm afgenomen sinds 1994 (en wellicht ook al daarvoor) stabiel op een veel lager niveau dan voorheen.*

Levendbarende hagedis (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *39 (2%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *>90% soort komt vooral (nog) voor op heides/bossen Gooi. Daarbuiten is hij vrijwel verdwenen.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *het Gooi.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bos, Heide, Moerassen, Bermen*

Detailomschrijving: *(vochtige) heide, hoog- en laagveen, bosranden, spoorlijnen.*

Knelpunten en maatregelen

- *verdroging, verbossing, versnippering*
- *onderzoek naar achteruitgang, habitatverbetering (herstel natte heide) en herstellen/versterken connectie Utrechtse Heuvelrug*

Mogelijke projecten

- *Het Gooi is het soortenrijkste leefgebied voor reptielen in Noord-Holland. Om het duurzaam voorkomen van de verschillende soorten (zandhagedis, levendbarende hagedis, hazelworm, ringslang) hier te waarborgen is een connectie met de populaties op de Utrechtse Heuvelrug nodig. Kostenraming: tienduizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, terreinbeheerders.*
- *De levendbarende hagedis is een soort die de laatste decennia ook in Noord-Holland uit het landelijk gebied is verdwenen. Naast genoemde factoren van achteruitgang speelt het veranderende klimaat voor deze bewoner van relatief koele en vochtige habitats een rol. Onderzoek achteruitgang: RAVON, terreinbeheerders, Universiteit*

Ringslang

I. Janssen, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*
Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *de trend in NH over de laatste 10 jaar is 'onzeker'. Vanwege grootschalige werkzaamheden aan de voor deze soort zeer belangrijke IJsselmeerdijken is een negatieve trend de komende jaren waarschijnlijk.*

Ringslang (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *189 (13%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *naar schatting 40% ligt buiten de NNN/Natura 2000. De Ringslang is zeer mobiele soort die zowel gebruik maakt van gebieden binnen de NNN en Natura 2000 als van gebieden daarbuiten (volkstuinten, parken, tuinen, agrarisch gebied, etc), en zelfs deels afhankelijk is van structuren buiten NNN/Natura 2000; dijken, (volks)tuinen, sloten etc.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *gehele oostelijke deel van de NH (Gooi, plassenengebied, IJsselmeerdijken en achterliggend gebied).*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bebouwd gebied, Grasland, Bos, Heide, Moerassen, Plassen, Dijken, Watergangen (incl. oevers), tuinen, volkstuinten*

Detailomschrijving: *waterrijke habitats, dijken, moerassen en plassen, bos en heide.*

Zeer mobiele soort die niet veel habitateisen stelt zolang er voedsel is, eiafzet gelegenheid, overwinteringsplekken en voldoende dekking.

Knelpunten en maatregelen

- *werkzaamheden IJsselmeerdijken, eiafzetplekken landelijk in gebied*
- *aanleg broeihopen in landelijk gebied, versterken leefgebied IJsselmeerdijken dmv aanleg broeihopen, ruigtes en winterverblijven*

Mogelijke projecten

- *aanleg broeihopen in landelijk gebied. Broeihopen zijn ideale kraamkamers voor de ringslang die vroeger vrijwel overal te vinden waren. Tegenwoordig zijn deze voor de ringslang toegankelijke hopen schaars en worden vooral aangelegd uit natuurbeschermingsoogpunt door ringslangwerkgroepen. Het terugbrengen van dit soort hopen in het landelijk gebied maakt het gehele landschap aantrekkelijker voor ringslang, daarnaast zijn broeihopen ook geschikt voor andere soorten (neushoornkever, Noordse woelmuis, waterspitsmuis, amfibieën etc). samenwerkingspartners: RAVON, AGV's, ringslangwerkgroepen, gemeentes, Volkstuincomplexen, terreinbeheerders. Kostenraming (duizenden - tienduizenden)*
- *versterken habitat IJsselmeerdijken. De werkzaamheden aan de IJsselmeerdijken zullen ondanks compenserende maatregelen toch hun weerslag hebben op het voorkomen van de ringslang hier. Door de habitat waar mogelijk te verbeteren kunnen negatieve ontwikkelingen worden opgevangen door verbetering habitat (aanleg broeihopen, creëren ruigtes, creëren winterverblijven). Kostenraming: tienduizenden. Samenwerkingspartners: RAVON, waterschappen, gemeentes, terreinbeheerders.*

Reptielen

Zandhagedis

I. Janssen, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de

Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Annex IV*

Heeft de soort een negatieve trend in de

laatste tien jaar? *nee, matige toename*

Zandhagedis (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de

landelijke verspreiding (aantal

kilometerhokken en percentage in

Nederland): *215 (17%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *vrijwel 100% (kustduinen en heide Gooi).*

Kerngebieden in Noord-Holland: *de duinen, soort is uitgestorven in het Gooi maar (illegaal) geherintroduceerd op de limitische heide.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen, Heide*

Detailomschrijving: *duinen, (droge) heide*

Knelpunten en maatregelen

- *voorkomen in het Gooi (soort is hier uitgestorven maar op de limitische heide leven dieren afkomstig van de Veluwe), connectie duinpopulaties ter hoogte van voormalige Hondsbossche Zeewering*
- *connectie Gooi-Utrechtse Heuvelrug herstellen, nauw gezet volgen van kolonisatie Hondsbossche Duinen*

Mogelijke projecten

1) Het Gooi is het soortenrijkste leefgebied voor reptielen in Noord-Holland. Om het duurzaam voorkomen van de verschillende soorten (zandhagedis, levendbarende hagedis, hazelworm, ringslang) hier te waarborgen is een connectie met de populaties op de Utrechtse Heuvelrug nodig. Via een connectie met de Utrechtse Heuvelrug kan de zandhagedis de heides in het Gooi weer herkoloniseren.

Kostenraming: tienduizenden.

Samenwerkingspartners: RAVON, terreinbeheerders

2) De duinen vormen een van de kerngebieden voor de zandhagedis in NL, maar de (kleinere) populaties ten Noorden van de voormalige Hondsbossche zeewering zijn nu nog geïsoleerd van de (grotere) populaties ten Zuiden van de voormalige Hondsbossche zeewering. Een kolonisatie van deze nieuwe duinen kan zorgen voor een enorme, zeer robuuste en derhalve duurzame metapopulatie van Den Helder tot Hoek van Holland voor deze soort. Het nauwgezet monitoren van deze kolonisatie van Hondsbossche duinen kan eventueel optredende knelpunten snel herkennen zodat bijsturing kan plaatsvinden. Kostenraming: duizenden.

Samenwerkingspartners: RAVON, duinbeheerders, RWS

Sprinkhanen en krekels

Locomotiefje (*Chorthippus apricarius*)

D. Drukker, EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Gevoelig*
Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Ja. De soort is verdwenen in Zuid-Limburg, dus de Noord-Hollandse vindplaats is 1 van de 2 overgebleven vindplaatsen.*

Locomotiefje (foto: Daan Drukker)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): 3 (17%)

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *De kleine Noord-Hollandse populatie is geconcentreerd op de wegbermen van een weg die de grens vormt van het Natura 2000-gebied en ten dele ook van de NNN (de laatste is iets meer uitgebreid, maar de weg zelf lijkt er niet onder te vallen).*

Enkele vindplaatsen liggen net buiten Natura 2000 en NNN. Ik schat dat zo'n 30-40% buiten de NNN valt.

Kerngebieden in Noord-Holland: *Ja, de binnenduinrand aan de oostrand van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland ter hoogte van Santpoort en Driehuis. Zowel in de velden, bermen en erven buiten het NP als in de bermen die net wel in het NP liggen.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Bermen, Erfbeplanting, Binnenduinrand*

Detailomschrijving: *Het Locomotiefje is een zeer raadselachtige soort met een ontzettend kleine en disjuncte verspreiding. Het biotoop is wel relatief vergelijkbaar op de twee vindplaatsen (Santpoort en Zwolle), namelijk wegbermen en (schrale). De Noord-Hollandse populatie is vooral te vinden in wegbermen en ook in bijvoorbeeld paardenweiden.*

Knelpunten en maatregelen

Het knelpunt is vooral de communicatie. De soort lijkt in het kerngebied in NH redelijk stabiel te zijn, hoewel ze in het verleden wel een iets bredere verspreiding hadden, bijvoorbeeld richting IJmuiden. De redenen voor de schijnbare achteruitgang zijn niet bekend en zouden onderzocht moeten worden (zie volgende kopje). In het kerngebied zelf gaat het dus ogenschijnlijk goed, en het is dan vooral van belang dat het bermbeheer niet plots wordt geïntensiveerd, en dat beheerders weten waar de soort precies zit, ook buiten het NP.

Mogelijke projecten

Het is erg nuttig om binnenkort buiten het kerngebied van de soort opnieuw te gericht te inventariseren. Is de soort daadwerkelijk uit de periferie verdwenen? Zijn er plekken langs de binnenduinrand waar de soort tot nu over het hoofd is gezien? Daarnaast is het nuttig om een veldbezoek met de beheerders van de bermen die buiten én binnen het NP liggen te plannen in het kerngebied van de soort, om kort te sluiten wat het beheer nu is en wat daar vooral niet aan mag veranderen. Dit is noodzakelijk omdat de verspreiding van de soort in Nederland zo klein is, dat het makkelijk kan gebeuren dat een deelpopulatie uitsterft. Dit project hoeft niet heel groot te zijn en zal zo'n 4-5 dagen kosten. Projectpartners zouden dan de gemeente Velsen en NPZK (PWN?) zijn. Kostenraming rond de €2700.

Vaatplanten

Dichtbloemig kweldergras (*Puccinellia rupestris*)

M. van Santen, FLORON

Algemeen

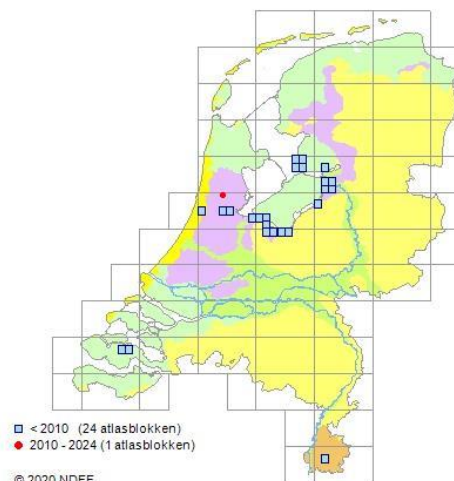
Status op de laatste Rode Lijst: *Verdwenen uit Nederland*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *In 1987 is dichtbloemig kweldergras voor het laatst in Nederland waargenomen. Sinds 2018 is dichtbloemig kweldergras lokaal teruggevonden in de Zaanstreek in Noord-Holland.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *1 (100%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *0%*.

Kerngebieden in Noord-Holland: *De Engewormer, Zaanstreek*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Bermen, schorren*

Detailomschrijving: *Te vinden op zonnige, open plaatsen op vochtige, matig voedselrijke tot voedselrijke, vaak wat betreden, matig zilte grond (klei, stenige plaatsen en soms op veen). In lage kwelders, waterkanten, schorren, grasland (buitendijks weiland) en bermen (langs kleiwegen).*

Knelpunten en maatregelen

De soort was vroeger vrij algemeen in de laagveengebieden langs het IJ en de voormalige Zuiderzee en was zeer zeldzaam in Zeeland. Na afsluiting van de Zuiderzee is de soort hier sterk achteruitgegaan en uiteindelijk helemaal verdwenen. Anti-verziltingsmaatregelen komen de soort niet ten goede. De groeiplaats bij Kampen is waarschijnlijk verdwenen door puinstort.

Mogelijke projecten

Aangezien dichtbloemig kweldergras alleen zeer lokaal voorkomt, kan er een project opgezet worden met als doel het areaal uit te breiden. Dit kan bewerkstelligt worden door dichtbloemig kweldergras uit te zaaien naar omliggende verzilte graslanden. Om burgers te betrekken bij natuurbescherming, kan een informatiebord geplaatst bij de populatie dichtbloemig kweldergras in de De Engewormer, Zaanstreek om het belang van het natuurbehoudsmaatregelen te onderstrepen.

Vaatplanten

Rozenkransje (*Antennaria dioica*)

M. van Santen, FLORON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Ernstig bedreigd*
Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Sinds 1950 is Rozenkransje zeer sterk achteruitgegaan (75-100%). In Nederland komen nog zeker twee populaties voor die zichzelf kunnen voortplanten: bij Bergen en op Schiermonnikoog. Mogelijk ook in één op Texel. Andere populaties bestaan alleen uit mannelijke of vrouwelijke planten.*

Rozenkransje (foto: Adrie van Heerden)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *13 (30%)*
Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *100% (Duinen en lage land Texel, Noord-Hollands duinreservaat).*
Kerngebieden in Noord-Holland: *Bergen.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Grasland, Bos, Heide*
Detailomschrijving: *In zonnige of zelden licht beschaduwde plaatsen op droge, matig voedselarme, niet bemeste, zwak zure, vaak licht betreden of begraasde kalkrijke grond (zand, lemig zand en leem) van droge heiden.*

Knelpunten en maatregelen

Er zijn in Nederland veel groeiplaatsen van Rozenkransje verdwenen als gevolg van ontginning en bemesting.

Mogelijke projecten

De zaden van de levensvatbare populaties in Noord-Holland kunnen uitgezaaid worden op de kalkrijke gronden van het zeedorplandschapgebied om het areaal van deze soort te vergroten.
Ook op Texel, waar in 2015 en 2014, rondom den Hoorn, nog zeker twee populaties met alleen mannelijke of vrouwelijke planten zijn waargenomen is ruimte tot versterking en uitbreiding van populaties door het aanplanten van mannelijke of vrouwelijke individuen of door het uitzaaïen van zaden.

Scherpkruid (*Asperugo procumbens*)

M. van Santen, FLORON

Algemeen

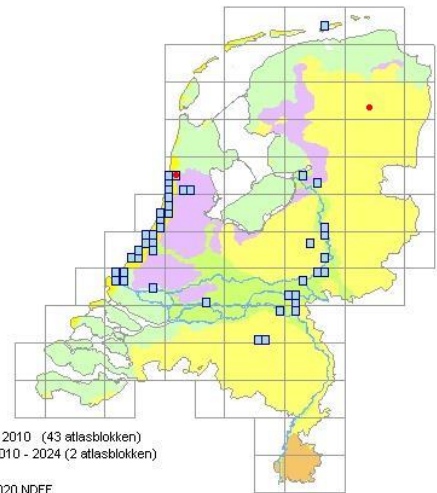
Status op de laatste Rode Lijst: *Ernstig bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Sinds 1950 zeer sterk achteruitgegaan (75-100%). Afgezien van een recente waarneming in het Drentsche Aa (2020) komt Scherpkruid momenteel alleen voor in en nabij het Noordhollands Duinreservaat.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): 2 (40%)

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: 50% *Noordhollands duinreservaat en omgeving Heiloo.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *In en nabij het Noordhollands duinreservaat, bij Heiloo.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: Akkerland, Duinen, Erfbeplanting, kalkrijke ruigten

Detailomschrijving: *Groeit op zonnige tot licht beschaduwde, open plaatsen op droge, voedselrijke, stikstofrijke, kalkhoudende, niet humeuze, omgewerkte grond (zand en stenige plaatsen) op kalkrijke ruigten akkers of erven.*

Knelpunten en maatregelen

Waarschijnlijk is een intensiever gebruik van weiland een knelpunt voor scherpkruid door de verdwijning van groeiplaatsen (overhoeken). Mogelijk heeft de achteruitgang van scherpkruid ook te maken met de afname in verspreidingskansen via zoöchorie. De stekels van scherpkruid kan aan de vacht van schapen blijven hangen en op die manier zorgt de plant onder meer voor haar verspreiding. Scherpkruid kwam vroeger door schapen terecht op plekken langs heggen en wegen, waarlangs nu geen schapen meer (kunnen) trekken.

Mogelijke projecten

Samen met boeren en bewoners kunnen zaadmengsels met gebiedseigen zaden (waaronder scherpkruid) uitgezaaid worden in bermen langs akkerranden. Hierna zal het aantal groeiplaatsen van scherpkruid geïnventariseerd moeten worden en blijven gemonitord.

Vaatplanten

Snavelruppia (*Ruppia maritima*)

M. van Santen, FLORON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de

Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de

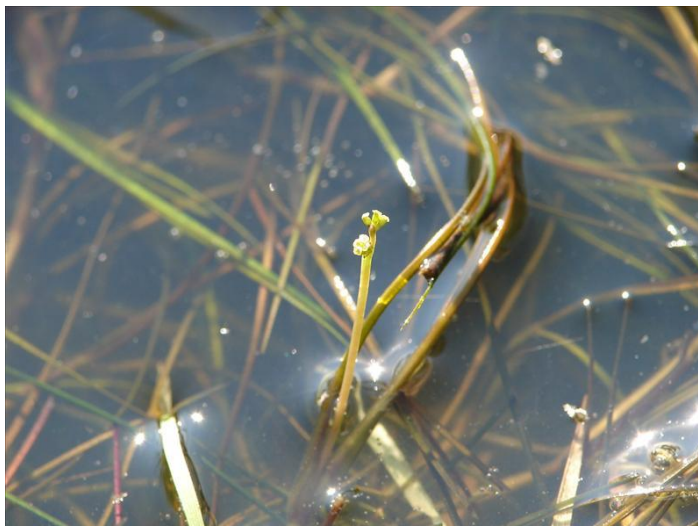
Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste

tien jaar? *Deze soort heeft geen gemeten trend*

laatste tien jaar, maar is sinds 1950

achteruitgegaan (25-50%).

Snavelruppia (foto: Adrie van Heerden)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *50 (27%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *De soort ligt in de Natura2000 gebieden de Waddenzee en Abtskolk & De Putten, Duinen en Lage land Texel, maar een aanzienlijk deel van de verspreiding ligt buiten of aangrenzend aan deze Natura2000 gebieden (schatting van 50-60%).*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Nee*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: Watergangen (incl. oevers), kwelders, schorren

Detailomschrijving: *Snavelruppia komt voor in lage kwelders, slikken aan de kust van zoute wateren op zonnige plaatsen in ondiep, matig voedselrijk, brak tot zilt water met een bodem van klei of zand met veel aan organisch materiaal.*

Knelpunten en maatregelen

Eutrofiëring en vermindering van het habitat (het dempen van poelen en plassen, dijkverzwaringen, afsluiten van zoet-zoutovergangen) zijn de grootste knelpunten rond de achteruitgang van snavelruppia. Rond het Waddengebied is veel areaal brakwater verdwenen door dijkverzwaringen, het verminderen van het aantal spuipunten en het doorspoelen met zoet water.

Mogelijke projecten

Al sinds het Natuurbeleidsplan (1990) is er behoefte aan (grote) herstelprojecten waar kwalitatief goede continue estuariene gradiënten hersteld kunnen worden waarin bijbehorende karakteristieke brakke plantensoorten aanwezig dienen te zijn. Binnen dit streefbeeld past de uitbreiding van de zeldzame snavelruppia. Naast mogelijk toekomstige uitbreiding in dit Natura2000 gebied, is er potentie voor uitbreiding van het areaal van snavelruppia in zilte sloten buiten het Waddengebied. Snavelruppia kan eenvoudig verspreid worden via zaad en zaaddragende stengels.

Tengere distel (*Carduus tenuiflorus*)

M. van Santen, FLORON

Algemeen

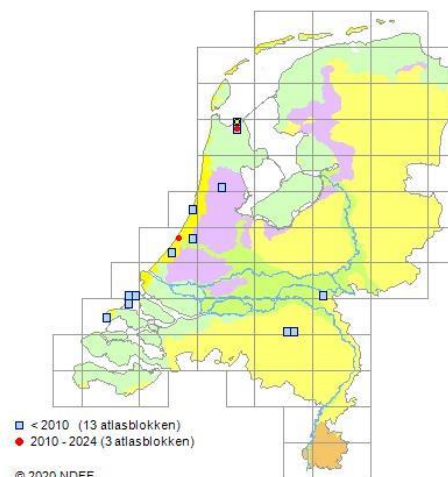
Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *In de negentiende en begin twintigste eeuw kwam Tengere distel voor op dijken op Wieringen en in Zeeland. Tot in de zeventiger jaren werd de soort ook nog in de Amsterdamse waterleidingduinen gevonden. Tegenwoordig bevindt de Tengere distel zich alleen op de Wierdijk in Noord-Holland, behalve een recent gevonden (adventieve) populatie op voormalig Vliegveld Valkenburg in Zuid-Holland.*

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *1 (50%), de andere populatie op het voormalig Vliegveld Valkenburg in Zuid-Holland is waarschijnlijk adventief.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *0 %.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Wierdijk, Hippolytushoef.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Duinen, Dijken, Bermen, zeekliffen, kalkrijke ruigten*

Detailomschrijving: *Tengere distel staat op open, zonnige, droge, stikstofrijke, vaak ammoniakrijke, matig voedselrijke tot voedselrijke klei-, zand- of stenige bodems. Ze groeit bij voorkeur in de nabijheid van de zeekust op wat ruderaal, grazige plekken in de duinen, op zeekliffen, op verstoorde plaatsen in bermen, in kalkrijke ruigten, op bouw- en haventerreinen en op dijken.*

Knelpunten en maatregelen

Knelpunten zijn verandering van grondgebruik, het gebruik van onkruidverdelgers en verkeerd beheerprotocol.

Mogelijke projecten

In eerste instantie is het belangrijk om inzicht te krijgen welk type beheerprotocol het behoud van de Tengere distel op de Wierdijk kan waarborgen. Door middel van een veldexperiment waarin verschillende begrazingsmethoden worden getoetst kan worden geconcludeerd welke beheermethode de groei en overleving van de Tengere distel ten goede komt. Deze resultaten vormen de basis voor een beheerprotocol. Hierna kan gekeken worden hoe uitbreiding van het aantal groeiplaatsen gerealiseerd kan worden. Dit is een lopend project van FLORON met samenwerkingspartners Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Provincie Noord-Holland en Staatsbosbeheer.

Aal

J. Kranenbarg, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Ernstig bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *De soort is niet alleen in Nederland maar in heel Europa sterk afgenomen, de grootste afname vond al voor 2000 plaats. In Noord-Holland is na 2000 met name het aantal waarnemingen in regionale*

wateren afgenomen. De laatste tien jaar schommelen de aantallen rond een laag niveau. Gezien de Europese achteruitgang heeft de soort de status ernstig bedreigd gekregen op de IUCN Red List (hij is niet opgenomen op de Nederlandse Rode Lijst omdat de soort zich buiten Nederland voortplant).

Aal (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *NH: 904 (14%) [NL:6277]*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Momenteel wordt de soort vooral aangetroffen in de grotere wateren, zoals het IJsselmeer (N2000-gebied) en het Noordzeekanaal, veel van deze wateren vallen buiten N2000. Van nature kwam de soort veel meer in polderwateren voor maar doordat er sinds de jaren '50 veel migratiebelemmeringen ontstaan zijn, is dit tegenwoordig veel minder het geval.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Het IJsselmeergebied (Afsluitdijk) en Noordzeekanaal zijn van groot belang voor de intrek van de jonge aal vanuit zee. De verbinding van deze wateren met het achterliggende polderland is van belang voor de verdere opgroei van de soort.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Moerassen, Plassen, Watergangen (incl. oevers)*

Detailomschrijving: *De aal plant zich voort in de Sargassozee en groeit op in zoet water waar hij leeft in vrijwel alle watertypen van rivieren tot beken, meren, plassen, kanalen en hiermee verbonden sloten. De soort verschuilt zich overdag tussen waterplanten, in holle oevers, tussen stenen of graaft zich in de bodem in.*

Knelpunten en maatregelen

Knelpunten zijn migratiebarrières, visserij, waterbodempvervuiling, ziektes en parasieten (verspreid door uitgezette kweekaal). Belangrijke maatregelen zijn het verbeteren van de migratiemogelijkheden en inperken van de visserij (paairijpe schieralen moeten naar zee terug kunnen zwemmen). Omdat de achteruitgang van de aal in alle Europese landen speelt en de alen uit deze landen in hetzelfde gebied paaien, vraagt het herstel om een gemeenschappelijke Europese aanpak. In 2007 is daarom de Eel Regulation (ER) van kracht geworden, die lidstaten verplicht een aalbeheerplan uit te voeren. Een van de punten van het plan is dat de uittrek van schieraal weer minimaal 40% van het niveau van 1980 wordt.

Mogelijke projecten

1) In Noord-Holland vormen barrières tussen de Rijkswateren (IJsselmeer en Noordzeekanaal) en de achterliggende poldergebieden een knelpunt voor de aal. Om de intrekbaarheid van jonge aal en de uittrekbaarheid van Schieraal te verbeteren is het wenselijk om het aanbod van glasaal op uitwateringspunten in beeld te brengen en er voor te zorgen dat ze hier verder het zoete water op kunnen trekken om verder op te groeien en zodoende een bijdrage leveren aan het herstel van de aalpopulatie. In eerdere projecten zijn de belangrijkste intrekpunten al vastgesteld. De migratiemogelijkheden naar de voor de

soort belangrijke opgroeigebieden in het Noord-Hollandse binnenwater zijn nog een kennisleemte. Binnen het project worden de migratiemogelijkheden in Noord-Holland onderzocht en wordt een advies gegeven over aan te leggen vismigratievoorzieningen en habitatherstelmaatregelen. Kosten: enkele tienduizenden euro's.

Partners: RAVON, water- en natuurbeheerders.

2) Doordat Noord-Holland een kustprovincie is, vormt het een belangrijk leefgebied van de aal en kan de provincie een belangrijke bijdrage leveren aan het herstel van de soort. Omdat glasalen niet ver hoeven te zwemmen naar opgroeigebieden heeft de soort hier veel baat bij het aanbrengen van vismigratievoorzieningen en habitatherstelmaatregelen. Kosten van dit soort maatregelen: duizenden tot schaalhonderdduizenden euro's afhankelijk van het type barrière. Partners: RAVON, provincie NH, water- en natuurbeheerders.

3) De zoetwatervisserij is van belangrijke invloed op het aantal paairijpe alen dat naar de Sargasso zee kan zwemmen. Om ervoor te zorgen dat dit door zoveel mogelijk dieren gebeurt is het zinvol om gebieden tot aalreservaat te maken. Dit werkt vooral goed bij gebieden die relatief dicht bij de zee gelegen zijn omdat de dieren hier stroomafwaarts hiervan niet meer gevangen worden. Hiervoor is het noodzakelijk om bestaande beroepsvissers uit te kopen en/of in te zetten bij de monitoring van de aalstand. Kosten: tienduizenden euro's.

Partners: RAVON, water- en natuurbeheerders, beroepsvissers.

Vissen

Fint

J. Kranenbarg, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst:

Verdwenen uit Nederland

Wordt de soort genoemd in de
bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de

Annexen van de Habitatrichtlijn:

Annex II

Heeft de soort een negatieve trend

in de laatste tien jaar? *De grootste*

afname heeft plaatsgevonden in de

tweede helft van de 20e eeuw. Aan

het einde van de 20e eeuw nam de

soort weer licht toe in de

kustgebieden en zeearmen van Nederland. Omdat de soort niet goed gemonitord wordt is de actuele trend niet bekend. Waarschijnlijk is deze stabiel. De soort heeft op de Rode Lijst de status Verdwenen uit Nederland omdat de Nederlandse voortplantingspopulatie in de tweede helft van de 20e eeuw verdwenen is.

Fint (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *10 (8%) [NL:123]*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Het belangrijkste leefgebied in het Noord Hollandse zoete water ligt buiten de N2000 gebieden. De soort wordt met name aangetroffen in het Noordzeekanaal en incidenteel in het IJsselmeergebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *In binnenwater is dit het Noordzeekanaal. In het Mariene milieu komt de soort voor in de Waddenzee en langs de Noordzeekust.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: Zee, Watergangen (incl. oevers)

Detailomschrijving: *Kustgebieden en zoet-zoutovergangen/estuaria.*

Knelpunten en maatregelen

De aanwezigheid van geschikte voortplantingsplaatsen en de migratie vanuit zee hier naartoe. Dit vraagt om de aanleg van vismigratievoorzieningen en paai- en opgroeiplaatsen.

Mogelijke projecten

Het is onduidelijk in hoeverre het Noordzeekanaal van belang is of kan zijn als voortplantingsgebied voor de fint. Daarom wordt aanbevolen om een veldonderzoek uit te voeren om in beeld te brengen in hoeverre volwassen exemplaren van de soort in de voortplantingstijd het Noordzeekanaal optrekken, of zij zich hier succesvol voortplanten en welke maatregelen genomen zouden kunnen worden om voortplantingsgebieden te creëren. Een vergelijkbaar project is door RAVON voor PRV Noord-Brabant in de Biesbosch uitgevoerd. Kosten: tienduizenden euro's. Partners: RAVON, Rijkswaterstaat.

Vissen

Kroeskarper

J. Kranenbarg, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de

Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Ja, matige tot sterke afname*

Kroeskarper (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de

landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *NH:160 (15%) [NL: 1053]*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Een relatief klein deel, de soort komt vooral voor in het agrarisch gebied.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Nee, de soort komt verspreid over de provincie in kleinere wateren voor.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Moerassen, Plassen, Watergangen (incl. oevers)*

Detailomschrijving: *Kleine ondiepe plantenrijke wateren zoals slootjes rondom het Noord-Hollandse plassengebied.*

Knelpunten en maatregelen

De kroeskarper is door het verdwijnen van plantenrijke, kleinere wateren in oude moerasgebieden, polders en uiterwaarden sterk afgenomen. Het intensief schonen van watergangen kan plaatselijk tot achteruitgang leiden. De soort is gebaat bij het gefaseerd schonen van watergangen zodat er voldoende vegetatie overblijft. Bredere plas-dras zones zijn tevens van belang. Deze kunnen gecreëerd worden door het toestaan van een meer natuurlijk waterpeil en door de aanleg van brede, natuurvriendelijke oevers.

Hiernaast vormt hybridisatie met karper en mogelijk goudvis en gibel ook een bedreiging. Het uitzetten van deze soorten in het leefgebied van kroeskarper dient voorkomen te worden.

Mogelijke projecten

1) De soort lijkt na 2000 op veel plaatsen in Noord-Holland verdwenen te zijn. Actualisatie van de verspreiding (veldonderzoek) en het benoemen van de knelpunten en mogelijke maatregelen in de leefgebieden wordt aanbevolen. Kosten: enkele tienduizenden euro's. Partners: RAVON, water- en natuurbeheerders.

2) In agrarische leefgebieden waar te intensief geschoond wordt is het wenselijk om in overleg met boeren en waterbeheerders tot een meer ecologische vorm van schonen te komen. Kosten: enkele duizenden tot tienduizenden euro's. Partners: RAVON, agrariërs/agrarische natuurverenigingen, waterbeheerders.

3) Herstelmaatregelen zoals de aanleg van meer natuurlijke oeverzones en/of een natuurlijker peilbeheer kunnen het leefgebied herstellen. Kosten: afhankelijk van de omvang enkele tienduizenden tot honderdduizenden euro's. Partners: RAVON, water- en natuurbeheerders.

Vissen

Kwabaal

J. Kranenbarg, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Ernstig bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien

jaar? *De afname vond al langer dan 10 jaar geleden*

plaats. De soort is inmiddels ernstig bedreigd. Doordat

de soort erg zeldzaam en moeilijk waarneembaar is en niet gemonitord wordt, is niet goed aan te geven hoe de ontwikkeling in de afgelopen 10 jaar is. In Noord-Holland kwam de soort tot 2012 nog in de Spiegelplas voor, maar is hier sindsdien niet meer waargenomen hetgeen op een zeer sterke afname duidt.

Kwabaal (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *Het is onduidelijk of kwabaal nog voorkomt in de Noord-Hollandse binnenwateren. Voor 2000 was de soort nog verspreid aanwezig, onder meer rond Zaandam, Amsterdam, Enkhuizen en in het Amstelmeer. Na 2000 is kwabaal in binnenwateren alleen nog in de Spiegelplas waargenomen, maar ook hier is de laatste waarneming al uit 2012. In het Noord-Hollandse deel van het IJsselmeer werd in 2009 bij het vogeleiland de Kreupel een jong dier gevangen.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *De waarnemingen van de laatste 10 jaar zijn alleen afkomstig uit de N200 gebieden Oostelijke Vechtplassen en IJsselmeer.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *In Noord-Holland was dit tot 2012 het Spiegelplasgebied.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: Moerassen, Plassen, Watergangen (incl. oevers)

Detailomschrijving: *In koele wateren, bij voorkeur grenzend aan graslanden die in het voorjaar overstromen.*

Knelpunten en maatregelen

Gebrek aan habitats die in de zomer relatief koud water bevatten grenzend aan gebieden die in de winter en het vroege voorjaar overstromen (plas dras gebieden). Het herstel van dergelijke overstromingsvlakten is van groot belang voor het voortplantingssucces van de soort.

Mogelijke projecten

Er is recentelijk een projectplan ingediend bij de provincie gericht op vooronderzoek (bundeling bestaande kennis), actualisatie verspreiding (veldonderzoek) en het benoemen van de knelpunten en mogelijke maatregelen in de leefgebieden. Kosten: enkele tienduizenden euro's. Daadwerkelijke herstelmaatregelen zoals het grootschalig herstel van overstromingsvlakten zullen waarschijnlijk in de orde grote van honderdduizenden euro's liggen. Uitvoering van projecten dient te gebeuren in samenwerking met RAVON en de beheerders van de leefgebieden zoals terreinbeheerders en waterschappen.

Vissen

Rivierdonderpad

J. Kranenbarg, RAVON

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst:

Kwetsbaar

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Annex II*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Ja, sterke afname door verdringen tgv de opkomst van exotische grondelsoorten (met name zwartbekgrondel). In de oudere binnenwateren van Noord-Holland waar nog geen zwartbekgrondel voorkomt is de soort waarschijnlijk nog op veel plaatsen aanwezig.*

Rivierdonderpad (foto: Jelger Herder)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *NH: 576 (29%) [NL: 1945]*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *Komt vooral in binnenwateren rondom Amsterdam, de Haarlemmermeer, het Amstelmeer en in de kop van Noord-Holland. Ook in een drietal N2000-gebieden (Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske/Oostelijke Vechtplassen/Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder).*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Er zijn geen specifieke kerngebieden. De soort is waarschijnlijk aanwezig in een groot deel van de oudere waterlopen waar hardsubstraat aanwezig is.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Plassen, Watergangen (incl. oevers)*

Detailomschrijving: *De rivierdonderpad is een bodemvis die voorkomt in rivieren, beken, meren, kanalen, vaarten, grachten en meren op plaatsen met een goede zuurstofhuishouding als gevolg van stroming of windwerking. Ze leven in holtes tussen stenen, puin, schelpenbanken, oeverbeschoeiingen of boomwortels.*

Knelpunten en maatregelen

De rivierdonderpad is gevoelig voor watervervuiling, verdroging en het verdwijnen van schuilplaatsen, bijvoorbeeld door het vervangen van oude oeverbeschoeiing. Momenteel bestaat de grootste bedreiging uit de sterke toename van uitheemse grondelsoorten, die een vergelijkbare habitatvoorkeur en voedselspectrum hebben. De soort kan beschermd worden door het creëren van structuurrijke oevers, het is belangrijk om hier bij de aanleg van NVO's rekening mee te houden.

Mogelijke projecten

De rivierdonderpad wordt in Nederland ernstig bedreigd door het oprukken van exotische grondels. Doordat er in de binnenwateren van Noord-Holland nog weinig exotische grondels aanwezig lijken te zijn is het belang van deze provincie voor de soort groot (op basis van verspreiding mogelijk het belangrijkste in NL). Veel verspreidingsgegevens zijn afkomstig van vrijwilligers die in het verleden met de zaklamp naar de soort gezocht hebben. Doordat er geen specifieke monitoring is, is onbekend wat het actuele voorkomen is in veel van de binnenwateren van Noord-Holland. Ook is onbekend in hoeverre exotische grondels aan het oprukken zijn. De volgende projecten worden aanbevolen:

1) Veldonderzoek met eDNA om het actuele verspreidingsbeeld in beeld te brengen, waarbij ook gekeken wordt naar de aanwezigheid van exotische grondels. Op de positieve locaties kan met behulp van zaklamponderzoek gekeken worden naar de dichtheden (hierbij kunnen deels ook vrijwilligers ingezet worden) en de habitatgeschiktheid. Vervolgens wordt aangegeven welke maatregelen noodzakelijk zijn om het leefgebied te

beschermen. Hierbij is het ook belangrijk om te kijken naar toekomstige oeververdedigingsmaatregelen. Kosten: tienduizenden euro's. Partners: RAVON, provincie, water- en natuurbeheerders.

2) Aanleg van structuurelementen in oevers. Dit kan kleinschalig door het aanbrengen van zogenaamde rivierdonderpadhotels (kosten duizenden euro's) of grootschaliger door bij de aanleg van NVO's rekening te houden met de habitateisen van de soort (kosten afhankelijk van omvang tienduizenden tot honderduizenden euro's). Partners: RAVON, water- en natuurbeheerders.

Zoogdieren

Egel

M. Klaarmond, Egelwerkgroep

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst:

Thans niet bedreigd

Wordt de soort genoemd in de
bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Ja*

Staat de soort op een van de
Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Nee*

Heeft de soort een negatieve
trend in de laatste tien jaar? *Ja,*

matige afnemende trend (NEM/CBS)

Egel (foto: Johann Prescher)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *1394 (12%)*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *N2000: 22%*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Geen specifieke kerngebieden, de soort komt algemeen voor.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bebouwd gebied, Grasland, Akkerland, Duinen, Bos, Bermen, Houtsingels, Erfbeplanting, gemeentegroen*

Detailomschrijving: *Verscheidenheid aan biotopen waarbij voldoende ondergroei en struweel van groot belang is. Uit onderzoek blijkt dat aanwezigheid van dassen zorgt voor een verplaatsing van egels richting de bebouwde omgeving (incl. erfbeplanting en gemeentegroen). Moerasgebieden en naaldbossen lijken te worden vermeden (of in ieder geval lagere dichtheden).*

Knelpunten en maatregelen

- *Verkeer: verkeersslachtoffers worden jaarlijks geschat op 113.000-340.00 dieren, landelijk niveau. Faunaduikers in combinatie met afrastering zijn effectief als ontsnipperende maatregel en om verkeersslachtoffers te verminderen/voorkomen. In het buitenland worden verkeersborden gebruikt om weggebruikers te attenderen op knelpunten voor egels. Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de effectiviteit hiervan.*
- *Habitatdestructie/-verlies*
- *Fragmentatie (ook op urbaan niveau): infrastructuur zorgt voor versnippering van het leefgebied van de egel. Het gaat hier niet alleen om wegen, ook spoorlijnen zijn hier een knelpunt. Egels zijn in principe prima in staat om water over te steken. Ze kunnen goed zwemmen, maar komen moeilijk een steile oever op, met verdrinking als gevolg. Water kan dus ook voor fragmentatie zorgen. Fragmentatie vindt ook plaats op nog kleinere schaal. Uit onderzoek blijkt dat egels heil zoeken in bebouwd gebied en hier in grote dichtheden kunnen voorkomen. Hier maken zij gebruik van erfbeplanting en gemeentegroen. Het hermetisch afsluiten van erf en tuin zorgt voor enorme versnippering in het urbane leefgebied van de egel. Belangrijke ontsnipperende maatregel hierbij is het openstellen en onderling verbinden van tuinen (zie project 'egelsnelweg' www.egelsnelweg.nl).*
- *Verstening in bebouwd gebied: waar egels heil zoeken in urbaan gebied verliezen zij daar direct leefgebied door verstening. Vooral de beton- en tegeltuinen zijn een groot probleem. Minder (kraam)verblijfplaatsen, minder overwinteringsnesten, minder voedsel, etc. als gevolg. Het stimuleren van groene tuinen met biodiversiteit is hier een goede maatregel.*
- *Voedselschaarste: dit knelpunt gaat hand in hand met bovengenoemd knelpunt (verstening).*

Mogelijke projecten

- *Het grootschalig stimuleren en implementeren van het project 'egelsnelweg' als ontsnipperende maatregel in bebouwd gebied. Het stimuleren van vergroening en vergroting biodiversiteit in urbaan gebied is hier tevens onderdeel van. Samenwerking o.a. met Stichting Steenbreek, andere natuurorganisaties, lokale egelopvangcentra (Noord-Holland telt meerdere van deze opvangcentra). Kosten zijn afhankelijk van omvang van het project, schatting duizenden-tienduizenden euros.*
- *Meer aandacht voor educatie en voorlichting, bijvoorbeeld via website van provincie/gemeenten.*
- *Onderzoek naar ontwikkeling egelpopulatie binnen de provincie. Ook zenderonderzoek naar egels kan zeer nuttig zijn om de groene aders binnen provincie/gemeente te toetsen. De resultaten hiervan kunnen breder gebruikt worden dan enkel voor de egel. Deze projecten zijn eerder succesvol uitgevoerd in Steenwijkerland en Zoetermeer (resultaten worden eind 2020 gepubliceerd). Kostenraming voor deze projecten is geschat op tienduizenden euros, afhankelijk van de omvang van het project.*
- *Ongedaan maken van de vrijstelling voor egel bij ruimtelijke ingrepen, zoals opgenomen in de Provinciale Verordening dd. 3 oktober 2016. Daarbij ook rekening houden met de egel bij herinrichting van het landschap of bouwwerkzaamheden.*

Gewone grootoorvleermuis

M. Epe, Zoogdiervereniging

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Thans niet bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Annex IV*

Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *NEM wintertellingen (populatie): NH: matige afname.*

Gewone grootoorvleermuis (foto: Erik Korsten)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *113 (7%); bij vleermuizen geldt dat deze cijfers sterk beïnvloed worden door onderzoeksintensiteit.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *N2000: 65%; percentage is waarschijnlijk zo hoog omdat de tellingen in bunkers in het duingebied zwaar wegen ten op zichte van relatief weinig waarnemingen in stedelijk gebied (waar de soort wel voorkomt).*

Kerngebieden in Noord-Holland: *Duingebied, oudere boskernen/bosdelen en bebouwing in de buurt (NB: zowel boom- als gebouwbewoner).*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bebouwd gebied, Duinen, Bos, Erfbeplanting, Bunkers*

Detailomschrijving: *Gebouw- en boombewonende soort (holtebewoner), foerageert in bossen, maar ook tuinen en parken. Veelal afhankelijk van beschutting zoals door kleine landschapselementen.*

Knelpunten en maatregelen

- *verlies aan verblijfplaatsen door na-isolatie, herbestemming kerken, kloosters, scholen en dergelijke*
- *verdwijnen foerageerhabitat en verdwijnen of ongeschikt worden (verlichting) van verbindende landschapselementen tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden (homerange tot 3 kilometer), mogelijke aantasting door houtbeschermingsmiddelen (via de verblijfplaatsen op zolders van historische gebouwen zoals kerken kloosters etc.*

Mogelijke projecten

- *al bekende kennis en informatie beter verspreiden zodat het tijdig en goed kan worden toegepast*
- *afspraken over bescherming/werkwijze bij na-isolatie*
- *in vroeg stadium kennis inbrengen over voorzieningen bij natuurinclusieve bouw- (en renovatie)projecten (kasten, inrichting, verlichting...)*
- *verlichting op vliegroutes*
- *aanpassingen om zolders geschikt te houden/maken (kerken, kloosters, grote gebouwen)*
- *kap van oudere bomen (vooral laan- en landgoedbeheer beheer speelt hierbij een rol: daar staan nu juist de oudere bomen)*
- *verbeteren voedselvoorziening (grote kevers) middels inrichting, beheer en agrarische bedrijfsvoering*
- *Boer zoekt Vleermuis: betrekken agrariërs bij realiseren verblijfplaatsen én voedselbeschikbaarheid*

Laatvlieger

M. Epe, Zoogdiervereeniging

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Kwetsbaar*
Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Nee*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrictlijn: *Annex IV*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *Voorlopige landelijke NEM-trend over de afgelopen 5 jaar: matige afname in populatie. Geen reden anders te verwachten in NH. Landelijke verspreiding vanaf 2013 gerekend stabiel (zekere trend), vanaf 2015 lichte achteruitgang (onzekere trend). Dus vermoedelijk lichte achteruitgang.*

Laatvlieger (foto: Bernadette van Noort)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *784 (14%); bij vleermuizen geldt dat deze cijfers sterk beïnvloed worden door onderzoeksintensiteit.*
Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *N2000: 30%*
Kerngebieden in Noord-Holland: *(randen) dorpen en steden, verbindingen naar buitengebied.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bebouwd gebied, Grasland, Duinen, Bos, Moerassen, Plassen, Bermen, Watergangen (incl. oevers), Houtsingels, Erfbeplanting*
Detailomschrijving: *Gebouwbewonende soort; foerageert in halfopen landschap, parken, waterpartijen, tuinen, weilanden, bosranden.*

Knelpunten en maatregelen

- *verlies aan verblijfplaatsen door na-isolatie*
- *verdwijnen voedselhabitat (met name grote insecten): beweide en extensief gebruikte graslanden, weilanden in de buurt van verblijfplaatsen, voedselrijke bosranden (homerange 5-10 kilometer)*

Mogelijke projecten

- *al bekende kennis en informatie beter verspreiden zodat het tijdig en goed kan worden toegepast*
- *afspraken over bescherming/werkwijze bij na-isolatie*
- *in vroeg stadium kennis inbrengen over voorzieningen bij natuurinclusieve bouw- (en renovatie)projecten (kasten, aardwarmte, inrichting,...)*
- *verbeteren voedselvoorziening (grote kevers) middels inrichting, beheer en agrarische bedrijfsvoering*
- *Boer zoekt Vleermuis: betrekken agrariërs bij realiseren verblijfplaatsen én voedselbeschikbaarheid*

Meervleermuis

M. Epe, Zoogdiervereniging

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst:

Thans niet bedreigd

Wordt de soort genoemd in

de bijlage van de Wet

Natuurbescherming: *Nee*

Staat de soort op een van de

Annexen van de

Habitatrichtlijn: *Annex II en IV*

Heeft de soort een negatieve

trend in de laatste tien jaar?

NEM Wintertellingen

(populatie): in Noord-Holland

onzeker, landelijk toename,

Zomertellingen: landelijk

afname. Toename vooral Wintertellingen mogelijk door ander gebruik winterverblijfplaatsen. Waarschijnlijk in Nederlander een afname in populatie, geen reden te verwachten dat dat anders is in Noord-Holland.

Meervleermuis (foto: Bernadette van Noort)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in Nederland): *171 (29%); wanneer naar kraamgroepen gekeken wordt zou Noord-Holland waarschijnlijk hoger scoren; bij vleermuizen geldt dat deze cijfers sterk beïnvloed worden door onderzoeksintensiteit.*

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000:

N2000: 39%

Kerngebieden in Noord-Holland: *waterrijke gebieden met voldoende verbindende landschapselementen; bebouwing (zomerverblijfplaatsen) en bunkers (winterverblijfplaatsen).*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Bebouwd gebied, Grasland, Duinen, Bos, Moerassen, Plassen, Dijken, Watergangen (incl. oevers), Bunkers*

Detailomschrijving: *Gebouwbewonende soort; foerageert bij voorkeur bij grote wateroppervlakten (kanalen, rivieren, meren), ook rietvelden, weiden en bosranden en beschutte kleinere wateren; gebruikt soms bomenrijen, houtwallen etc. als verbindingsroute.*

Knelpunten en maatregelen

- *verlies aan verblijfplaatsen door na-isolatie*
- *verdwijnen foerageerhabitat en verdwijnen of ongeschikt worden (verlichting) van verbindende landschapselementen tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden, Vervuiling water met bestrijdingsmiddelen en daardoor opname via insecten van bestrijdingsmiddelen (homerange tot 10-30 kilometer)*

Mogelijke projecten

- *al bekende kennis en informatie beter verspreiden zodat het tijdig en goed kan worden toegepast*
- *afspraken over bescherming/werkwijze bij na-isolatie*
- *in vroeg stadium kennis inbrengen over voorzieningen bij natuurinclusieve bouw- (en renovatie)projecten (kasten, aardwarmte, verlichting, inrichting,...)*
- *verlichting op vliegroutes*
- *knelpunten op vliegroutes oplossen door middel van verlichting en en opheffingen fysieke blokkades*

Otter

E. van Norren, Zoogdierverseniging

Algemeen

Status op de laatste Rode Lijst: *Thans niet bedreigd*

Wordt de soort genoemd in de bijlage van de Wet Natuurbescherming: *Ja*
Staat de soort op een van de Annexen van de Habitatrichtlijn: *Annex II*
Heeft de soort een negatieve trend in de laatste tien jaar? *nee*

Otter (foto: Ellen van Norren)

Belang Noord-Holland

Aandeel provincie Noord-Holland in de landelijke verspreiding (aantal kilometerhokken en percentage in

Nederland): *18 kilometerhokken in Noord-*

Holland (=0,8% van alle kilometerhokken in Nederland met waarnemingen). In NH alleen in het Naardermeer. Maar Noord-Holland heeft een groot potentieel leefgebied voor otter.

Aandeel leefgebied van deze soort in Noord-Holland in de NNN of Natura 2000: *17 van de 18 kilometerhokken: 95%, waarnemingen van otter bijna alleen in N2000 Naardermeer.*

Kerngebieden in Noord-Holland: *In de toekomst zijn de volgende gebieden (mogelijk) geschikt leefgebied:*

- *Buiten N2000 boven het Noordzeekanaal heel Laag-Holland en de kop van Noord-Holland (in alle watergangen met een natuurvriendelijke oever en minimaal om de 100m een bosje).*
- *Binnen N2000: kust IJsselmeer en randmeren, Naardermeer, Oostelijke Vechtplassen, en de N2000 gebieden van Laag-Holland.*

Leefgebied

Belangrijkste leefgebied in Noord-Holland: *Moerassen, Plassen, Watergangen (incl. oevers)*

Detailomschrijving: *In Nederland is het dier in de tachtiger jaren uitgestorven en sinds 2002 is in Nederland begonnen met herintroductie in Noordwest-Overijssel. Van daaruit verspreidt de otter langzaam, ook richting Noord-Holland. De eerste waarneming van de otter in Noord-Holland was een pootafdruk in 2015 bij de Stichtse brug. Sinds 2016 komt de otter voor in het Naardermeer.*

Knelpunten en maatregelen

Tot begin vorige eeuw was de otter vrij algemeen in Nederland. Door verkeer, jacht, verdrinking in fuiken, gif, watervervuiling en verdwijning van geschikt biotoop verdween de otter in Nederland. Tot in 1954 de jacht definitief werd verboden, is de otter sterk bejaagd. Bij de herintroductie zijn maatregelen genomen om bedreigingen tegen te gaan, maar desondanks zijn verkeer, watervervuiling en verdrinking in fuiken nog steeds bedreigingen voor de otter. Maatregelen tegen verkeersslachtoffers worden genomen door het plaatsen van rasters en faunatunnels bij verkeersknelpunten (een verplichting door het 'Otterarrest'). Maatregelen voor waterkwaliteit waren vooral het uitbannen van Dieldrin, PCB's, kwik, dioxines, furanen en persistente verontreiniging in de slibbodem. De Kaderrichtlijn Water zorgt voor verdere verbetering van de waterkwaliteit. De waterkwaliteit in Nederland is alleen nog steeds een van de slechtste van Europa, het is niet duidelijk of dit in Noord-Holland een knelpunt vormt voor terugkeer van de otter, het vormt mogelijk een knelpunt in het rivierengebied. Maatregelen tegen sterfte in visfuiken bestaan uit het plaatsen van een ring voor fuiken (een stopgrid). Dit is in het grootste deel van Nederland nog een knelpunt.

Mogelijke projecten

Prioriteit ligt bij het geschikt krijgen van Laag-Holland en de Kop van Noord-Holland voor otters. Dit bestaat uit verkeersknelpunten oplossen (als je dat meekoppelt met onderhoud dat tóch moet gebeuren, kost dat bijna niks extra, dus plannen!), watergangen voorzien van natuurvriendelijke oevers en om de 100 m een bosje (kosten onbekend), visserij verplichten een stopgrid te gebruiken (0 euro) ook in het IJsselmeer, waterkwaliteit

verbeteren (concreet maken wat precies). Als dat slaagt, komen otters vanzelf, maar kunnen ook worden uitgezet bijvoorbeeld in Laag-Holland. Verder kan de provincie de otter aanprijzen als soort die Amerikaanse rivierkreeft eet (levert geld op) en met een activiteit aanhaken bij het Jaar van de Otter 2021.